

Відгук

офіційного опонента про дисертаційне дослідження

Шквир Оксани Леонідівни «Теоретичні і методичні засади ступеневої підготовки майбутніх учителів початкової школи до проведення педагогічних досліджень», подане на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Проблема якісної професійної підготовки педагогів ніколи не зникала з видноколу педагогічної науки. Всупереч очікуванням, ще й досі поза увагою дослідників залишаються актуалізовані нині потреби українського соціуму в оновлені професійної підготовки вчительства в умовах євроінтеграції та реалізації оновленої законодавчої бази освіти. У ракурсі вищезначеного важко переоцінити своєчасність звернення О.Л. Шквир до вкрай актуального аспекту окресленої проблеми – розширення наукових уявлень про ступеневу підготовку майбутніх учителів, що є доволі новим явищем у контексті реалізації ідеї «освіта педагога упродовж життя». Виключна гострота теми дисертаційного дослідження здобувачки, перш за все, обумовлена ще й форматом дослідницького задуму: йдеться не лише про акцентуацію професійної ступеневої підготовки майбутніх учителів початкової школи – фахівців, які стоять біля витоків реалізації «формули» нової української школи, а й про методичний супровід траєкторії підвищення їх здатності проводити педагогічні дослідження – важливого параметру професійної компетентності та конкурентоздатності на ринку праці. Отже, актуальність теми дослідження Л.О. Шквир є незаперечною.

Оцінюючи дисертаційну роботу за параметрами новизни, відзначаємо її цілковиту очевидність, бо полягає вона передовсім у тому, що вперше розроблено і впроваджено оригінальну, на нашу думку, концепцію ступеневої підготовки майбутніх учителів початкової школи, яка, з одного боку, враховує українську історіографію порушеної проблеми, студентоцентрований вимір методичних підходів, ресурси моделювання

ступеневої підготовки майбутніх учителів початкової школи до педагогічних досліджень та значущість професіограми вчителя-дослідника, а, з іншого – на підґрунті науково вивіреного критеріального підходу встановлено рівневу характеристику готовності майбутніх учителів початкової школи до проведення педагогічних досліджень у розрізі варіативної моделі їх ступеневої підготовки (професійно-практична, професійно-теоретична).

До того ж здобувачці вдалося розширити наукові уявлення про базові поняття дослідження, розвинути положення щодо навчально-методичного забезпечення системи ступеневої підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Поза сумнівом є і практичне значення дослідження О.Л. Шквир, бо воно заповнює одну з прогалин сучасної професійної педагогіки, оскільки містить змістовний, на наш погляд, методичний сервіс базових навчальних дисциплін, які викладаються у педагогічних закладах освіти, і мають суттєву методичну потужність у становленні творчої особистості педагога не лише в умовах вищої школи, а й в системі післядипломної педагогічної освіти.

Вважаємо, що дослідницький апарат здобувачкою визначено чітко і цілковито вмотивовано. Усі наукознавчі складові (мета, завдання, об'єкт, предмет) сформовано коректно і представлено узгоджено.

Маємо підстави стверджувати, що й структура дисертаційної роботи вдала, бо досить переконливо віддзеркалює логіку дослідницького задуму та відтворює набуті результати дослідження.

У першому розділі – «Ступенева підготовка майбутнього вчителя початкових класів як об'єкт дослідження» – обґрунтовано методологічні концепти дослідження, окреслено авторську позицію щодо особливостей ступеневої підготовки майбутніх учителів початкової школи в Україні й зарубіжжі.

Нам особливо імпонує той факт, що здобувачкою встановлена етапність та особливості розвитку ступеневої освіти майбутніх учителів початкових класів саме на теренах України, здійснено аналіз ступеневої підготовки

майбутніх педагогів початкової школи й в зарубіжжі. Маємо наголосити й на вмотивованому визначенні методологічних орієнтирів дослідження в розрізі дев'яти наукових підходів (загальнонаукового, конкретнонаукового та професійно орієнтованого гатунку).

У другому розділі – «Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до проведення педагогічних досліджень» – висвітлено специфіку дослідницької діяльності вчителя початкових класів, репрезентовано розроблену професіограму вчителя-дослідника початкової ланки освіти. До того ж, тут схарактеризовано педагогічну сутність дослідницької функції вчителя початкових класів. Висвітлено й цікаві наукові факти відносно ступеневої підготовки молодшого бакалавра – порівняно нового явища для вітчизняної педагогічної спільноти (див. с.202 – 203 тексту дисертації).

Третій розділ – «Концептуальні положення ступеневої підготовки майбутніх учителів початкових класів до проведення педагогічних досліджень» – присвячений обґрунтуванню концепції та авторської моделі досліджуваного процесу, змістовим ядром якої виступає сукупність необхідних і достатніх педагогічних умов ефективності цього процесу.

Вважаємо, що «родзинкою» дослідницького задуму здобувачки є конструктивна ідея, яка покладена в основу розробки нової моделі навчальної діяльності студентів – «навчання через дослідження». Цей матеріал сконденсовано представлений у першому підрозділі третього розділу та на с. 17 тексту автореферата.

До зазначеного додамо ще й таке: у представленій авторській моделі ступеневої підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічного дослідження О.Л. Шквир (у розрізі цільового, концептуального, ціннісно-мотиваційного, змістового, операційно-діяльнісного і результативного блоків) із знанням справи, висвітлює своєрідність початкового, бакалаврського та магістерського етапів підготовки компетентного фахівця в аспекті проведення педагогічних досліджень.

Вітаємо також досить вдалу, на наше переконання, спробу дисертантки довести виваженість авторської позиції щодо визначеного критеріального підходу. Причому у п'ятому підрозділі третього розділу здобувачка представляє блоки критеріїв (особистісно-мотиваційний, когнітивно-дослідницький, діяльнісно-творчий), на основі яких і створюється (цитую) «кваліметричний механізм вимірювання рівнів готовності майбутніх учителів до проведення педагогічних досліджень». Отже, у цьому плані особливо показовим вважаємо змістове наповнення таблиці 3.15 (с. 289 тексту дисертації).

У четвертому розділі – «Науково-методичні засади ступеневої підготовки майбутніх учителів початкової школи до проведення педагогічних досліджень» – досить ґрунтовно, на наш погляд, висвітлено навчально-методичне забезпечення ступеневої підготовки майбутніх учителів початкової школи у досліджуваному сегменті професійної діяльності.

Відмітимо й вияв належної наукової ерудиції О.Л. Шквир, зокрема, у зв'язку як із деталізацією потенціалу авторського курсу «Методика педагогічних досліджень у початковій школі» в інтеграції професійних знань студентів – основи вдосконалення їх дослідницьких дій та основних методів педагогічного дослідження, так і конкретизації ресурсів практико-орієнтовного навчання майбутнього вчителя в умовах ступеневої освіти. Особливо показовим у цьому відношенні, нам видається, експериментальний матеріал, що влучно і згорнуто представлений у таблицях 4.5 (с. 366 – 367), 4.6 (с. 368 – 369), 4.7 (с. 370 – 341) тексту дисертації та додатках П,С,Т.

П'ятий розділ – «Експериментальна перевірка теоретичних та методичних засад ступеневої підготовки майбутніх учителів до проведення педагогічних досліджень у початковій школі» – містить основні результати експериментальної роботи та їх аналіз.

Вважаємо, що варта всілякої підтримки обрана дисертанткою логіка проведення діагностувального і формувального етапів педагогічного

експерименту. Здобувачка має рацію вмотивовано акцентуючи увагу саме на довготривалості і етапності експериментальної роботи, а також коректному використанні методів математичної статистики (зокрема, t – критерію Стьюдента, H – критерію Краскелла-Валліса). До того ж, динаміка змін у рівнях (репродуктивний, конструктивний, творчий) готовності майбутніх учителів до проведення педагогічних досліджень на початку та наприкінці педагогічного експерименту відстежувалася за постійним діагностувальним інструментарієм. Тому отримані експериментальні дані є переконливими і коректно представленими, зокрема, у вигляді рис. 5.9 (с. 442 тексту дисертації) та рис. 2 (с. 25 тексту автореферата).

Зміст рецензованої роботи свідчить про ґрунтовне вивчення дослідницею вельми актуальної проблеми. Водночас у роботі О.А. Шквир є моменти, котрі спонукають до дискусії. Як і будь-яке дослідження, що має характер «живого» пошуку, в ньому наявні й поодинокі огріхи.

1. Вважаємо, що дисертаційна робота набула б ще більш суттєвих прогностичних ознак, якби ключові компетентності нової української школи були б осмислені в якості контексту базових понять дослідження (див. другий розділ).
2. Нам видається, що був би не зайвим коментар автора відносно змістового наповнення поняття «мотиваційне ставлення» (с. 20 тексту автореферата).
3. На наше переконання, недоречно на робочих сторінках дисертації представляти ще й тематику тих дисертаційних робіт, які аналізуються (с.147 – 153; с. 200 – 202).
4. Схвалення заслуговує і фундаментальна база педагогічного експерименту, і географія його проведення. Цікаво було б все ж побачити у роботі, чи були встановлені розбіжності в експериментальних матеріалах, які набуті в різних вищих школах? Якщо так, то за якими параметрами? (Розділ V).
5. На жаль, наявною є непослідовність авторської позиції щодо співвідношення понять «особистість» і «професія» (с.106; с. 212).

Водночас стверджуємо, що наведені зауваження мають здебільшого рекомендаційний характер. Текст автореферата відбиває принципові ідеї дисертації. За темою дослідження авторка опублікувала 43 наукові та науково-методичні праці (20 з них – у провідних фахових виданнях, 4 – у наукових виданнях інших держав).

Підсумовуючи вище окреслене, наголошуємо, що О.Л. Шквир виконала якісно актуальне дослідження. Аналіз висновків свідчить про те, що вони кореспондуються із завданнями дослідження і повною мірою відображають основні наукові положення дисертаційної роботи.

Дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 №567. Авторка досягла переконливих результатів, що в сукупності вирішують конкретну наукову задачу суттєвого значення для професійної педагогіки, що є підставою присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

проф. Н.В. Кічук

Підпис декана педагогічного факультету Ізмаїльського державного гуманітарного університету, доктора педагогічних наук, професора
Кічук Н.В. засвідчую.

Начальник відділу кадрів

Г.М. Омельченко